

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՏՈՒՓՈՍ ԹԻԷՐ

Ի սփիւռս հին և նոր աշխարհաց հնչեց թիէրի անակընկալ մահը, որ 3 ներկայ սեպտեմբեր ամսոյս կտրեց ա. նոր կենաց թելը: Թիէր իր բազմամա. նուած ընթացիցը մէջ ունեցեր էր տկարութիւններ, թերութիւններ, ան. միակերպութիւններ, սակայն պատ. մութիւնն ոսկեղէն տառերով պիտի դրոյմէ անոր անունը, և յանմահու. թիւն պիտի վերաբերէ զինքն: Հայրե. նասէր և միանգամայն քաղաքագէտ գերագոյն աստիճանի, թիէր ազատեց իր հայրենիքն այնպիսի ահաւորագոյն վտանգէ մը, որուն նմանը պատմու. թեան մէջ երբէք չի յիշուիր: Էր նաև զազդիական ոգւոյն սիրելագոյն անձ. նաւորութիւններէն մէկն, այն ոգւոյն որ բոլոր աշխարհիս սէրն ու զարմանքն իրեն ձգեց, և որ հիմա գծադաշար մարելու վրայ է: Գաղղիա ալ չունի ու. ըիշ անձ մը որ ընծայէ թիէրի հա. ւասար աստիճանի գաղղիական ոգւոյն անդրդուելի որպիսութիւնքն ու չքեղ որպիսութիւնքն, որոնք այնպէս լա. զուգաւորուած ու բարեխառնուած էին թիէրի վրայ թէ առաջինքն և թէ յե. տինքն, որ փոխանակաւ լոյս ու փայլ կու տային: Այն ազնուական հան. ճարն, այն վառվառն ոգին, այն գա. լար և գործունեայ ծերութիւնը յան. կարծակի խամրեցաւ: Կորուստը մեծ է

Գաղղիոյ համար՝ չփոթից այսպիսի ժա. մանակ մը և վնասն անդարմանելի: Համառօտեմքը այս տեղ թիէրի բազմ. արդիւն կենաց պարագաները:

Լուդովիկոս Ատոյփոս թիէր ծներ էր 'ի Մարսէյլ 16 ապրիլի 1797: Ընտա. նիւրը չուխայի վաճառական էին, որոնք սնանկացեր էին առաջին յեղափոխու. թեան պատճառաւ: Մօր կողմանէ ազ. գական ըլլալով բանաստեղծ Շէնիէ եղ. բարց, զիւրաւ մուտ գտաւ տէրութեան ծախիւք Մարսէյլի Լիկէոնն յամին 1806:

Աւարտելով լիկէոնական ուսումն. Էա (Aix) քաղաքը գնաց լրացունելու իրա. ւագիտութեան ընթացքն, ուր անայ. լայլելի բարեկամութիւն կապեց Մի. նեէի (Mignet) հետ: Փաստաբան յա. մին 1820, թիէր չուտով իմացաւ որ աւելի բերումն ունէր զէպ 'ի քաղաքա. գիտութիւն ու դպրութիւն, քան թէ զէպ 'ի ատենակալութիւն, և բոլորո. վին անձնատուր եղաւ յուսումն պատ. մութեան և իմաստասիրութեան: Էսի ճեմարանին կաճաւորդի մը պաշտպա. նութեամբ մրցանքի ելաւ նոյն տարին առաջարկութեան մը վրայ, զոր այն ճեմարանն ըրեր էր, և առարկայն էր Ներսողեան վալընարկ (Vauvenargues) Գաղղիացի բարոյախօսին վրայ: Իրեն ճառը դատուեցաւ իբր լաւագոյն քան

գումենը. բայց դատաւորաց մէջ թա-
գաւորականք մեծամասն էին, որոնց
համար թիէր կը համարուէր Ճազուպէն
մը, այն պատճառաւ մրցանքն երկրորդ
տարուան ձգուեցաւ. իսկ թիէր վրէժն
առաւ իր հանճարեղութեամբն. նորէն
գրկեց իր ձեռագիրն առանց փոխելու
բառ մը իմաստ մը, բայց միանգամայն
երկրորդ ճառ մ'ալ շարագրեց նոյն նիւ-
թոյն վրայ, և Բարիզէն գրկել տուաւ
զայն: Այս նոր ճառն առաւ մրցանակը.
գիրին է գուշակել թէ ինչ գէլիամա-
կութիւն ունեցած պիտի ըլլան երբ
դատաւորը իմացան որ անոր հեղինակն
էր նոյն ինքն թիէր:

Յամին 1821, սեպտեմբերի մէջ, Բա-
րիզ քաղաքը պատսպարեց այն ծաղ-
կահասակ գրագէտը. աղքատ էր և
անժամօթ, բայց չվհատեցաւ. և 30
նոյեմբերի 1821, Constitutionnel լրա-
գիրն էլերն իրեն առջև բացաւ, ուր
հրատարակեց վժիշկարկի Ներթոզեա-
նին քանի մը հատուածքը: Եամին 1822
մարտի մէջ հրատարակած հատուածն
Մոնլոզիէի (Montlosier) գրոց վրայ Յու-
րազս Գաղղիական Միապետոյթեան
(De la Monarchie française), կատա-
րեալ յայտնութիւն մ'էր պետական
անձի և մատենագրի: Տակաւ առ տա-
կաւ, մէյմը այս մէյմը այն օրագրին
մէջ հատուած հրատարակելով, գեղա-
րուեստից վրայ քննադատութիւն ընե-
լով, ուղեւորութեանց տեղագրութիւն
տալով, քանի մը նշանաւոր դերասա-
նուհեաց կենսագրութիւնն 'ի լոյս հա-
նելով, ծաղկահասակ թիէր ելաւ աղ-
քատութենէն և կրցաւ մտածել օգնե-
լու կարօտ մօրը, իր վառվառնութիւնը,
հարաւայնոց յատուկ իր կայտառաբա-
նութիւնը, իր ոգելից ու ամբիշխ խօ-
սակցութիւնը ամենուն սիրելի ըրին
գինքը, և փափագելի իրեն ներկայու-
թիւնն այն ժամանակին քաղաքական
համախմբութեանց մէջ:

Չեռք զարկաւ թիէր շարագրելու
Պատմութիւն գաղղիական Յեղափո-
խութեան (Histoire de la Révolution
française), որուն առաջին երկու հա-

տորքն 'ի լոյս ընծայուեցան յամին
1823, և տարածեցին համբաւը բոլոր
աշխարհք: Այս պատմութիւնը լրացաւ
տասը հատոր յամին 1827, վաճա-
ռուեցաւ 150000 օրինակ, ունեցաւ 15
տպագրութիւն, և ամեն մէկ անգո-
մուն այլ և այլ փոփոխութիւններ կը
կրէր ըստ այլ և այլ քաղաքական փո-
փոխութեանց տեսութեան հեղինակին:

Թիէր կը պատրաստուէր կատարե-
լու չղջնաւութիւն մը աշխարհիս չորս
դին լաբլաս գաղղիացի ծովակալին ա-
ռաջնորդութեամբն երբ կազմուեցաւ
Բոլինեագի խորհրդարանը. թիէր ետ
կեցաւ այն ճանապարհորդութենէն, որ
պէս զի կարենայ պատերազմիլ նորա-
կազմ խորհրդարանին դէմ: Հիմնեց
National օրագիրը, առնելով ընկեր վե-
րոյիշեալ Մինեէ ու Արմանտ Գարրէլ
նորահասակ գրագէտը: Թիէրի մէկ յօ-
դուածը սահմանադրական այն հոշա-
կաւոր սկզբունքին վրայ, թէ « թագա-
ւորն կը թագաւորէ և ոչ թէ կը կա-
ռաւարէ » մեծ պատահար մ'եղաւ:

Լրագրապետութեան գործնէութիւ-
նը իրեն համար բաւական չէր. հրա-
պարակախօս կը կանգնէր համախմբու-
թեանց մէջ, գլուխ կ'անցնէր բողոքա-
կուաց տէրութեան դէմ, և օրինակեալ
կան թագաւորութեան անկումէն ետեւ
թիէր մէկն եղաւ հիմնարկողաց 1830
տարւոյն սահմանադրական Միապե-
տութեան, 'ի թագաւորութիւն Գաղ-
ղիոյ կոչելով զԼուդովիկոս ֆիլիպպոս,
և թիէր ալ եղաւ պետական խորհրդոյ
անդամ և ընդհանուր քարտուղար ե-
լումտից նախարարութեան:

Մի և նոյն ժամանակն էս քաղաքն ըն-
տրեց գինքն անդամ Երեսփոխանաց ժո-
ղովարանին. Լաֆիդի խորհրդարանին
ոգլին էր, վերանորոգեց ելեմտից մատա-
կարարութիւնն, հարկերը, և ձեռնե-
րեցութեամբ կ'ուզէր անցնիլ Հոննոսն
ու Ալպեանները, փրկել Լեհաստանն,
ապստել իտալիան ու Պեճիան:

Երբ Լաֆիդի պաշտօնարանն ընկաւ,
թիէր ճանապարհորդելու ելաւ դէպ 'ի
իտալիա. հայրենիք դառնալով կը կար-

ծուէր թէ ընդդիմակողմն անցնի, որուն գլուխ կանգներ էր Լաֆիդ. բայց 5 ապրիլի խօսք առնելով ժողովարանին մէջ, հակառակ ելաւ իր հին բարեկամացը, խորհուրդ տուաւ չվերջովել խաղաղութիւնը, յանձնառու ըլլալ դաշայն 1815 տարւոյն Դեմ կեցաւ Գաղղիոյ հետ միացընելու Պեճիան, որ իր անկախութիւնը ձեռք բերեր էր. պաշտպանեց Բէր (pâir) ազնուականութեան ժառանգականութիւնը, և 5 ու 6 յունիսի 1832 թուոյն առաջիններէն մէկն եղաւ որ խորհուրդ տուաւ կառավարութեան՝ խստութեամբ վարուելու ընդդէմ հասարակապետականաց և օրինաւորականաց:

Իսկ երբ մեռաւ Կաղիմիր Բէրիէ, 11 հոկտեմբերի 1832, առաջին անգամ թիէր պաշտօնարան մտաւ, և ներքին գործոց նախարար եղաւ: Եւսմանակին հանգամանքը վտանգալից էին, վանդէպիք ոտք ելեր էին, Պեճիոյ վիճակն սպառնական էր, և Գաղղիոյ մէջ կուսակցութիւնը խռովայոյզ էին: Դրամական դաղտնի դաւաճանութեամբ թիէր ձերբակալ ըրաւ Պէրրի դըսուհին, որ օրինաւորական թագաժառանգին մայրն ըլլալով կը յուզէր կուսակից դաւաճները: և այս մատնութեամբ վերջ տաւ քաղաքական պատերազմը: Ոլիւրիմ թշնամի էր հասարակապետական կուսակցութեան, անոր համար տուաւ այն ատենն իր քուէն՝ դնելու Բարիզ քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ: Խստութեամբ ճնշեց ապստամբական ամեն շարժումը դաւաճաց մէջ, բազմաթիւ դատեր բացաւ տպագրական յանցանաց համար, ժողովարանին ընդունել տուաւ օրէնքն ընդդէմ ընկերակցութեանց, և ամպիոնին բարձրէն լանթից այն խօսքն ընդդէմ ռամկալարաց, որ երկար ու խռովայոյզ աղմուկ մը հանեց. խաժամուռ Վալտիս (la vile multitude):

Ետքէն, 25 դեկտեմբերի, անցնելով ներքին գործոց նախարարութենէն վաճառականութեան և հասարակաց շինութեան նախարարութեան, զենել

տուաւ Նաբոլէոնի արձանը վանտոմի կոթողին ծայրը, լմնացուց յաղթական կամարին շինութիւնը, Մագաղինէ եկեղեցւոյն նորոգութիւնը, կանգնեց աղբիւր մը փոխանակ մահարձանին որ ՚ի յիշատակ Պէրրի դըսին շինուած էր սպանման տեղւոյն վրայ, բանալ տուաւ ճամբաներ և ջրանցներ:

Միայն յամին 1834 վերադարձաւ նորէն թիէր ներքին գործոց նախարարութեանը, երբ ապստամբութիւնը գլուխ վերուցեր էր Լիոնի մէջ, որ ճշնշուեցաւ քաղաքական պատերազմի աղետիւք և խղճուեցաւ արիւն հեղութեանց մէջ:

Յամին 1834 նոյեմբերի մէջ ներկայացուց թագաւորին իր հրաժարմունքն ՚ի պաշտօնէ, և յետ լուծման ժողովարանին և կազմութեան նոր խորհրդարանին նախարարաց, որ միայն երեք օրուան մէջ կատարուեցաւ, դարձեալ ներքին գործոց նախարար եղաւ, ընդ նախագահութեամբ Մորղիէ զօրավարին, և քիչ մը ետքը պատճառաւ Ֆիէսզիի դաւաճանութեան ընդդէմ կենաց թագաւորին, ներկայացուց ժողովարանին այն խիստ օրինադրութիւն. ներք տպագրութեան վրայ, որ օրէնքն պատնէքի անուամբ կը յիշատակուին:

Թէ խորհրդով և թէ գիտմունքով իրարու հակառակ, թիէր ու Կիզոյ, կրցեր էին մտննալ մէկմէկու, իբր հաշտարարք և հաշտեցեալք, բայց ամենեւին չէին հրաժարած իրենց ընդդիմակ ձկտմունքէն. անոնցմէ իւրաքանչիւրը նախարարաց խորհրդարանին մէջ կը ներկայացունէր ժողովարանին մեծամասնութեան երկու բաժանմունքը. թիէր ձախակողմեան կեդրոնը, Կիզոյ՝ աջակողմեան կեդրոնը: Եւ երբ պաշտօնանկուիլը վրայ հասաւ, թիէր ճարտարութեամբ գիտցաւ կազմել խորհրդարան մը իր գունդին. և 22 փետրուարի 1836 ամին նստաւ նախագահ՝ պահելով իրեն նաև արտաքին գործոց նախարարութիւնը: Նոյն տարւոյն կէսերուն ընկաւ պաշտօնէն,

Սպանիա միջամտելու խնդրոյն համար, ինքը կ'ուզէր և թագաւորը չէր ուզեր: 1837 տարւոյն ամառը գնաց իտալիա, գեղարուեստական ճանապարհորդութիւն մը կատարելու համար: — Ի դարձին տապալից Մոլէի խորհրդարանը. 1 մարտ 1840, նախագահութեան բարձրացաւ նորէն նախարարաց խորհրդարանին, և ինքը միայն՝ բոլոր եւրոպայի մէջ՝ կուսակից յայտնուեցաւ Մէհէմմէտ Ալիի ապստամբութեանը. ամբցուց Բարիզ քաղաքը պարսպելով Եւրոպոյն շինելով, և զինեց ազգային պահապան զօրքը:

Այն ժամանակը պատերազմը մօտալուտ կը կարծուէր. խօսք կար յարձակելու յիտալիա, ահազննելու համար զՎատրիա, բայց թագաւորն այնչափ պատերազմասէր չէր, անոր համար հոկտեմբերի մէջ թիէր ազատ թողուց ասպարէզն իրեն նախանձորդ Կիզլի:

Իսկ ինքն իշխանութենէ հրաժարելով վերադարձաւ դպրութեանց. ճանապարհորդեց յիտալիա, 'ի Գերմանի, 'ի Սպանիա, յԱնգղիա, և 'ի դարձին, մարտի 1845 թուին, 'ի լոյս ընծայեց առաջին հատորն իր գերական ծերկասիրութեանն. Պատմութիւն Հիւպատոստոսքեան և Կայսերութեան (Histoire du Consulat et de l'Empire), զոր բովանդակեց 20 հատոր, և որուն համար յամին 1861 գաղղիական շեմարանը երկամեան ըսուած մրցանակը տուաւ 20000 ֆրանք, զոր թիէր պարգեւեց նոյն շեմարանին ուրիշ մրցանակ մը հաստատելու համար:

Առանց նախատեսելու հետեւանքն, գլխաւոր գրգռիչ եղաւ թիէր այն յուլմանն որ 1848 տարւոյն առաջին ամիսներն սկսեւ էր յառնել, և որուն վախճանն եղաւ անկումն թագաւորութեան լուգ. փրիկպպոսի:

Հրատարակուելով հասարակապետութիւնը, թիէր կանգնեցաւ զօրաւորագոյն պաշտպան իշխանութեան սկզբանց, որոնք ոտնակոխ ըլլալու վախ կար այն ժողովրդէն, զոր ինքը խաժամութեամբ կ'անուանէր, Յամին 1849

ամենաջերմ կուսակից էր արշաւանացն 'ի Հռովմ: Մեծ հռչակ հանեց թիէր մէկ գրուածքն 'ի պատասխանի ընդդէմ տարագուն Բրուտոնի թէ ստացուաքն գողոռքիւն մ'է (la propriété c'est un vol): Նպաստեց լուգովիկոս Նաբոլէոնի հետամտութեանը (candidature). Բայց չուտով հասկըցաւ որ այն իշխանազունը կը ձկուէր կայսերութիւնը վերականգնելու, և փոխուեցաւ ու եղաւ անոր ջերմագոյն հակառակորդներէն մէկը: Անոր համար երբ լուգ Նաբոլէոն կատարեց պետական հարուածը, թիէր քանի մ'որ բանտարգել մնաց:

Այնէ ետքը քաղաքական տեսլարանին վրայ չերեցաւ մինչև 1863, երբ Բարիզ քաղաքը զինքն երեսփոխան անուանեց: Միշտ ընդգլխագրութիւն ըրաւ Նաբոլէոնի Գ, մերթ աւելի և մերթ նուազ անողջութեամբ, և շատ նշանաւոր էին վերջին երեք տարիներուն մէջ խօսած ճառերը հարկաւոր ազատութեանց վրայ, ու ելնմտից վրայ: Միայն հռոմէական խնդրոյն մէջ կը հեռանար ձախակողմեաններէն, որուն նկատմամբ նպաստաւոր ճառ մը խօսած է 13 ապրիլի 1865:

Նաբոլէոնի կուսակարութեան դէմ յամին 1869 թիէր ուրիշ ամենանշանաւոր ճառ մ'ալ խօսած է, զոր կը կրնք բեր ըսելով. « Այլ սխալանք չմնացին գործելու ». և իրաւունք ունէր. 'ի զուր ինքն յամին 1870 բողոքեց ընդդէմ մտածութեանն պատերազմ բանալու Բրուսիոյ վրայ. պաշտենակիցները նախատեցին զինքը, ընտրողներն անուանեցին զինքն հակազաղղիացի, հակազգային, հակաքաղաքագետ (antifrançais, antinational, antipolitique). Բայց պատերազմին ամենաձախող ելքն իրեն լիովին իրաւունք տուին. և կայսրութեան անկումէն ետքն աշխատեցաւ փրկելու զԳաղղիա. ծերութեան հասակին մէջ ձմեռ ժամանակ ճանապարհորդեց դէպ 'ի բոլոր մայրաքաղաքներն Եւրոպայի, տեսակեցեցաւ ամեն վեհապետաց հետ, անօգուտ տեղը

խնդրելով զօրաւոր միջամտութիւն մը . բանակցեցաւ առտնց արդեանց նաև Պիզմարը իշխանին հետ, Գաղղիա յայտնելով իր երախտագիտութիւնն առ ծերունին թիէր, ընտրեցին զինքը քսա նուլեց քաղաքը իրենց երեսփոխան առ ազգային ժողով . ինքն ընդունեցաւ երեսփոխանութիւնն Բարիզու, որ տուեր էր 102945 քուէ : Նոյն իսկ ազգային ժողովը, 17 փետրուարի 1871, անուանեց զինքը գլուխ գործադիր իշխանութեան :

Թիէր ձեռք առնելով կառավարութիւնը, աճապարեց նոյն փետրուարի 26 թուին հաստատել խաղաղութեան ցաւալի նախապատրաստական պայմանները Պիզմարը իշխանին հետ, և երկրորդ օրը ծանուցանելով զանոնք երեսփոխանաց յողովոյն, ըսաւ արտասուագին . « Ես երաշխաւորեցի իմ պատասխանատուութիւնս . հարկ է որ դուք ալ երաշխաւորէք ձերը . պարտական ենք ամենքս ալ ունենալ անկէ մեր մասը » : Եւ անխոնջ ծերունին յաղթեց Գումիւնի ապստամբութեանը, զարմանալի կերպով կանխեց պատերազմի ամենածանր ծախուց հատուցումը և թշնամին երկրէն դուրս հանեց, կարգաւորեց բանակը, հաստատեց Գաղղիոյ վարկը : Իրեն անգիւտ խորիմացութեամբ, ինքն որ միապետական էր, ըմբռնեց որ առ ժամս իր հայրենեացն համար ուրիշ կարելի կառավարութիւն չի կրնար ըլլալ, բայց եթէ Հասարակապետութիւն : Անոր համար վերսալլի ազգային միապետական ժողովը զինքն իշխանութենէ ձգեց, 24 մայիսի 1873, և տեղը փոխանակեց, գլուխ կառավարութեան, Մաք-Մահոն մարաշախտը :

Թիէր, քաղուեցաւ, և երկար ժամանակ թաղուեցաւ լուսթեան և ալըն կալութեան մէջ, և շատ ժամանակ չէ որ դարձեալ ասպարէզ ելաւ, յետնոր և յանկարծական փոփոխութեան նախարարաց, զոր կատարեց Մաք-Մահոն մարաշախտն այս մայիսի 16ին :

Այն օրու ընէ սկսեալ Թիէրի անունը

զրուած էր ազատական ըսուած ընդհիմակողման գրոյին վրայ : Ինքը միայն կարող էր ապահովել և փարատել այն երկիրն որ ունէին չափաւորական ըսուած հասարակապետականը, արժարեւ անկեղծ հասարակապետակա, նաց ալընկալութիւնքը, ջանալ միաբանել իրարու հետ այլ և այլ կուսակցութիւնները մատալու ընտրութեանց պատճառաւ :

Շատ օր չկայ որ գաղղիական լրագիրը լի էին մանրամասն տեղեկութեամբ Թիէրի ըրած ճանապարհորդութեանցն ու գտած ընդունելութեանցը : Գաղղիոյ մէջ, գէպ 'ի ժովախնայ քաղաքները, միշտ ընկզմած բոլորովին իր սիրելի ուսմանց մէջ, ու թէ և ութսուններորդ տարին լրացուցած էր, բայց մտաց կորովութիւնն ամենեւին նուազած չէր . ամեն առաւօտ իր անպաճոյճ բնակարանին պատշգամբն, որ զարդարուած էր ծաղկներով, կ'ողջունէր նորածին արջալոյսն : Մանրացեալ հասակը ամենեւին տկարացուցած չէր իր մտաց կարողութիւնքը, և ոչ մարմնոյն զօրութիւնը . միշտ զուարթ էր, վառվռուն, կայտառ, աշխատասէր . այնպէս պատրաստական էր թէ լեզուաւ և թէ հանճարեղութեամբ, ինչպէս թէ իր ծաղիկ հասակին գեղեցիկ օրերուն մէջ ըլլար : Եւ այսպիսի առոյգ ծերութեան մէջ յանկարծ կաթուածի հարուած մը շանթընկէց ըրաւ ու առաւ տարաւ զինքը, 3 սեպտեմբերի 1877, մինչ վերադարձեր էր 'ի Սէն-ժէրմէն-ան-Լայ (Saint-Germain-en-Laye), Բարիզու մօտ :

Շուտ մը մարեցաւ այն պայծառ անձնաւորութիւնը, այն նշանաւոր եզականութիւնը, որ բոլորովին արդեան էր և բոլորովին գաղղիական . յանկարծակի աներևութացաւ հայրենեացը քաղաքական տեսարանին վրայէն, և այս անակրնկալ փոխումն յատեցացս անշուշտ նոր և չարագուշակ չփոթից նշան մը պիտի ըլլայ Գաղղիոյ այսպիսի դժուարակնճիւռն հանգամանաց մէջ . մեզ նաւանդ կառավարութեան և կուսա-

կցութեանց միցութեանց մէջ մօտաւ լուտ ընտրութեանց պատճառաւ :

Թիէրի եզական բաղդն էր տեսնել իր համբաւոյն հսկայակերպ բարձրանալը կենացը վերջին մասին մէջ : Մի միայն ցաւ մ'ունեցաւ, այն էր որ իր փառաց այս աճումն կատարուեցաւ աղիտիւք Գաղղիոյ, զոր այնչափ սիրեր էր :

Կենացն այս արեւմուտքն շատ պայծառ եղաւ : Յիրաւի մեծապէս ստգտանելի էր իրենն այն վարմունքն որով զլխաւոր գրգռիչներէն մէկն եղաւ հայրենակցացը նախանձուն և ատելութեանն ընդդէմ Գերմանիոյ, բայց ազնուականութեամբ հատուց իր այս

պարտքը : Ինքն եղաւ միակ Գաղղիացին որ գիտցաւ ընդդիմանալ Պիզմարք իշխանին : Թշնամւոյն հայրենիքէն դուրս ելլելը որչափ ալ Գաղղիոյ տնտեսական արտաքոյ կարգի կարողութեանն արգասիքն ըլլայ, սակայն եթէ կայ մէկն որուն արգիւնքն ըլլայ այս գործն, այն մէկն է Թիէրի : Երբ փառաց ծայրն բարձրացեր էր՝ մահը վրայ կը հասնի : Ետ որոյ առաջին նախագահն եղեր էր գաղղիական երրորդ Հասարակապետութեան, մօտ էր նաև հասնիլ երրորդ նախագահն ըլլալու : Վասն զի առ ինքն ձգեր էր վստահութիւնն ու ակնկալութիւնը մեծի մասին Գաղղիոյ :

ՀԱՆՌԷՍ

ՊԱՐԳԵՒԱՐԱՇԻՈՒԹԵԱՆ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի Ն

29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1877

Ետ տարեկան երկար աշխատութեան հասաւ վերջապէս ուսանողաց ցանկալի ժամն և վայրկեանն, որ տեսնելով իրենց վաստակոյ արդիւնքը պսակեալ և առաջի օտարաց և ազգայնոց՝ կը զուարճանան և կ'ուրախանան, որով մեծ ակնկալութեամբ կը քաջալերեն իրենց ծնողքը և հայրենիքը, որ կը ցանկան օր մը տեսնել զանոնք ազգին պայծառ զաւկներ և պայծառացուցիչ անձինք, թէ կրօնիւք թէ կրթութեամբ և թէ ուսմամբք : այնպէս որ այս երեք տեսակ օղակներով շարք մը պսակաց հիւսելով յարուցանեն և կանգնեն երբեմն հայկական Ոգին, որ յաւերակս կ'ողբայ զեռ զբախտ Հայաստանի : Դպրոցք և վարժարանք են յիրաւի ազգի մը ապագայ սերմն և յոյսն, այն տեղ կ'երևայ թէ ինչ պիտի ըլլայ ազգին հանդերձեալ վիճակն և բախտն և կամ զոնէ կրնայ դուշակուիլ թէ որ ուղղութեամբ կ'ընթանայ ազգի մը ոգին, և ինչ տեսակ տարերօք բաղկա-